

Критеріально-рівневе оцінювання розвитку музично-творчих здібностей дітей 6-7 років у позашкільних навчальних закладах

Л. Ніколаєнко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Paper received 11.06.18; Accepted for publication 18.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-170VI70-09>

Анотація. У статті розкрито важливість критеріально-рівневого оцінювання творчих здібностей дітей 6-7 років у музичній діяльності. Визначено критерії та показники розвиненості музично-творчих здібностей дітей 6-7 років у позашкільних навчальних закладах. Висвітлено рівні розвитку музично-творчих здібностей дітей 6-7 років з урахуванням компонентів особистості, що визначають структуру музично-творчих здібностей. Доведено необхідність експериментального дослідження з метою підтвердження чи спростування розроблених критеріїв, показників та рівнів.

Ключові слова: критеріально-рівневе оцінювання, критерії, показники, рівні розвитку, музично-творчі здібності, діти 6-7 років, позашкільні навчальні заклади.

Вступ. Всебічний розвиток дитини є одним із стратегічних напрямів сучасної освіти, про важливість і актуальність якого свідчать державні документи. Відповідно до Закону України «Про освіту» метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу [1, с. 3]. Згідно з Концепцією Нової української школи метою діяльності сучасних освітніх закладів є виховання освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до ризику та інновацій [7, с. 6].

Як свідчать нормативні документи, всебічний розвиток особистості є пріоритетним напрямом художньо-естетичного навчання та виховання. Необхідною складовою цієї діяльності є музичне мистецтво. Аналіз психолого-педагогічної, мистецтвознавчої літератури дозволяє стверджувати, що для ефективного розвитку музично-творчих здібностей важливим є визначення критеріїв, показників і рівнів розвитку творчих здібностей у музичній діяльності.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні питання творчості, формування людини нового типу, здатної до активної, творчої діяльності, є актуальними та важливими. Адже перехід до ринкових відносин, культурне зростання країни вимагає формування та розвитку творчих кадрів, які можуть швидко реагувати на мінливі умови життя, приймати нестандартні, творчі рішення. На думку Н. Ветлугіної, значні можливості для творчого розвитку підростаючого покоління має музичне мистецтво [2, с. 84].

Категорії «музичні здібності» та «творчі здібності» є предметом дослідження багатьох педагогів, психологів, музикознавців. Так, проблематика творчих здібностей різнобічно розкрита у роботах Д. Богоявленської, А. Маслоу, К. Роджерса, у працях вітчизняних вчених М. Лазарева, В. Моляка, А. Матюшкіна, В. Роменця, Л. Рубінштейна, Г. Костюшка, В. М'ясищева.

У дослідженнях Н. Ветлугіної, Е. Костиної, М. Леонтовича, О. Лобової, С. Науменко, К. Орфа, С. Садовенко, К. Стеценко, О. Радиної розглянуто шляхи розвитку музичних здібностей.

Синтетичне поняття «музично-творчі здібності» зустрічаємо лише в окремих дослідженнях (І. Артем'єва, О. Горожанкіна, Г. Дідич, К. Стецюк, С. Стадник та ін.). Проаналізувавши ці джерела з проблеми музичних і творчих здібностей, можна зробити висновок про недостатню розробленість поняття «музично-творчі здібності», відсутність єдиної точки зору на їх природу, сутність і структуру, особливості розвитку. Отже, спостерігаємо інтерес до питання творчості у музичній діяльності. Водночас, констатуємо складність та відносність діагностики здібностей, зокрема, музично-творчих; недостатню розробленість критеріїв та показників розвитку музично-творчих здібностей дітей 6-7 років у позашкільних навчальних закладах.

Мета статті полягає у розробленні та обґрунтуванні критеріїв, показників та рівнів розвитку музично-творчих здібностей дітей 6-7 років у позашкільних навчальних закладах.

Методи дослідження. У підготовці даного матеріалу використано такі теоретичні методи як: аналіз, синтез, конкретизація, порівняння, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток музично-творчих здібностей є важливим та актуальним для формування різнобічної особистості. Вагомий внесок у розроблення цього питання внесли О. Горожанкіна, О. Коваль, К. Стеценко, С. Стадник, Ч. Гуань.

На думку української дослідниці О. Горожанкіної, критеріями розвиненості музично-творчих здібностей є сформованість загального інтелекту особистості, музичного мислення, здатність до емоційного реагування на музику, здібність до інтерпретації та імпровізації при мінімумі репродуктивної і максимумі продуктивної діяльності [5, с. 107].

С. Стадник критеріями розвитку музично-творчих здібностей вважає інтерес до музичного мистецтва, оригінальну реалізацію в ідеалістичному (ідеї, образи, теми, зміст і т. д.), теоретично-методологічному (символіка, і структура оперативних одиниць і величин, простеження закономірностей та відхилень у їхньому взаємозв'язку, фіксація цих процесів, способи фіксації), а також прикладному (створення цілісної музич-

ної одиниці – твору чи новітнього виконавського вираження готового твору) аспектах музичної діяльності [8].

Науковець О. Коваль обґрунтовує такі критерії визначення рівня розвитку музичних здібностей молодших школярів:

- емоційний і пластичний відгук на музику;
- вияв слухової уваги;
- здатність виразно й емоційно виконувати музику;
- наявність улюблених творів, вибірковість музичних інтересів;
- інтерес до різних видів музичної діяльності: сприймання, виконання, творчості;
- уміння розуміти музику й насолоджуватися нею;
- усвідомлення зв'язків музики з життям;
- оригінальність суджень про музику;
- уміння аналізувати й інтерпретувати твір;
- потяг до музичної творчості;
- вияв ціннісного ставлення до музичних творів [4, с.11].

Цікавими є погляди С. Садовенко. Дослідниця виокремлює такі критерії сформованості музичних здібностей у дітей дошкільного віку:

- рівень емоційного інтересу дітей до музичної діяльності (наявність емоційного відгуку, відчуття ладового забарвлення, характер відповідних образних уявлень, асоціацій);
- ступінь сформованості елементарних вокально-слухових навичок і уявлень (адекватність реакції на зміну мелодії, чистота інтонування, розвиненість тембрового та динамічного слуху, наявність розпізнавальної та відтворюючої пам'яті);
- ступінь сформованості ритмічно-мовно-рухових умінь (відчуття музичного темпу та пауз, елементарна обізнаність у засобах музичної виразності, здатність відтворити у рухах метроритм твору, відповідність рухів характеру, образу, скоординованість зі співом та грою на дитячих музичних інструментах);
- міра здатності дітей до музично-творчої діяльності (бажання фантазувати та творчо самовиражатися, наявність творчих проявів у різних видах діяльності, міра прояву акторських здібностей у драматизації, розуміння ролі засобів музичної виразності у створенні художнього образу) [6, с. 105].

Сучасний дослідник Ч. Гуань акцентує увагу на творчій активності на заняттях музики та пропонує наступні критерії рівня її сформованості:

- критерієм сформованості мотиваційного компоненту визначено міру прояву інтересу до музичної творчості з показниками: прагнення пізнати сутність явищ в музиці; бажання внести свій внесок у процес творчості, реалізувати себе, досягти успіху та задоволення у творчій музичній діяльності;
- до критеріїв сформованості змістовно-діяльнісного компоненту віднесено: міру емоційної чутливості учнів на твори музичного мистецтва з показниками: уміння порівнювати, аналізувати, описувати музичні явища і процеси та ступінь розвитку художньо-образної уяви з показниками: уміння фантазувати, моделювати, уявляти, оперувати різними образами і наочними уявленнями;
- критеріями оцінно-рефлексивного компоненту визначено ступінь розвитку самостійності у музично-

пошуковій діяльності з показниками: наявність свідомої мотивованості у виборі дій, яскраво виражених прагнень до самостійного здійснювання музично-пошукової діяльності, внутрішнього підйому і енергії та міри спрямованості на власну творчу діяльність з показниками: вибір бажаного типу діяльності; захопленість творчим процесом, його продуктивністю; здатність до аналізу результату творчої діяльності [3, с. 128].

Таким чином, питання розвитку музично-творчих здібностей висвітлено у науково-методичній, психолого-педагогічній, мистецтвознавчій літературі. Проте її аналіз дозволив констатувати відсутність єдиних критеріїв та показників щодо розвиненості музично-творчих здібностей дітей. На основі науково-теоретичного аналізу нами було обґрунтовано критерії оцінювання розвитку музично-творчих здібностей дітей 6-7 років у позашкільних навчальних закладах, а саме:

- мотиваційно-творчий;
- емоційно-образний;
- вокально-творчий (здатність до вокальної імпровізації);
- пластично-ритмічний (здатність до пластично-ритмічної імпровізації);
- інструментально-творчий (здатність до інструментальної імпровізації).

Надамо коротку характеристику кожному вищезначеному критерію.

1. Мотиваційно-творчий критерій виявляється в інтересі до музично-творчої діяльності, бажанні виконувати творчі завдання на заняттях музики, активно висловлюватися щодо отриманих вражень від музичного твору.
2. Емоційно-образний критерій – наявність музично-творчих уявлень, емоційного відгуку на музику, образних асоціацій, здатність образно сприймати й переживати музичний твір, розвиток музично-творчого мислення.
3. Вокально-творчий критерій – здатність створити мелодію на заданий текст або відповідь на музичну фразу, імпровізувати у різному характері та жанрі, емоційність, виразність, артистизм у виконанні вокальних творів.
4. Пластично-ритмічний критерій виявляється в здатності до пластичної та ритмічної імпровізації, спроможності створювати оригінальні рухи, відчувати ритм музики та відтворювати його у рухливій діяльності
5. Інструментально-творчий критерій – здатність до інструментальної імпровізації, вміння створити ритмічний акомпанемент, музичний супровід на дитячих музичних інструментах, нові ритмічні поєднання.

Відповідно до вищезначених критеріїв розроблено показники розвитку музично-творчих здібностей:

- показники розвитку мотиваційно-творчого компоненту є міра зацікавленості процесом творчості, характер ставлення до музично-творчої діяльності, готовність виконувати музично-творчі завдання, бажання висловлювати враження від музики, прагнення досягти гарного результату.
- показником розвитку емоційно-образного компоненту стала наявність образних асоціацій, якість пе-

реживання музики, емоційність, виразність, артистизм у виконанні вокальних, ритмічних, пластичних творів, емоційний відгук на музику, розвиненість емоцій;

- показником розвитку вокально-творчого компоненту визначено міра емоційності, артистизму під час виконання вокальних творів, якість та різноманітність виконання вокально-творчих завдань, здатність відчувати настрій, динаміку, темп музики та відтворювати їх голосом;

- до показників розвитку пластично-ритмічного компоненту віднесено якість рухів (оригінальність, різноплановість); міру узгодженості рухів із темпом,

динамікою, штрихами, характером твору, готовність змінити їх із зміною у звучанні; координацію між рухами та співом; здатність відчувати ритм музики та відтворювати його у рухливій діяльності;

- критерієм розвитку інструментально-творчого компоненту є міра злагодженості рухів під час гри на дитячих музичних інструментах, різноманітність варіантів рішення музично-ритмічних завдань; здатність відтворити ритмічний рисунок на слух, уміння створити власну композицію на дитячих музичних інструментах.

Таблиця 1. Характеристики рівнів розвитку музично-творчих здібностей дітей 6-7 років у позашкільних навчальних закладах

№ п/п	Рівні	Бали	Показники
1	Низький (репродуктивний)	1-4	Відсутність або слабкий інтерес до музично-творчої діяльності, здатність висловлювати власні враження лише за допомогою педагога, неохоче виконання творчих завдань, малопродуктивна уява, слаборозвинений емоційний відгук на музику.
2	Середній (продуктивний)	5-7	Активність в окремих видах діяльності, зацікавленість музично-творчої діяльністю, але з частим відволіканням, відносно самостійна проте більш одноманітна, музично-творча діяльність.
3	Високий (творчий)	8-10	Стійкий інтерес до музично-творчої діяльності, її різноманітність, оригінальність мислення, зацікавленість під час виконання творчих завдань, розвинена асоціативно-образна уява, захопленість процесом творчості. Координація між слухом, голосом, рухами, їх узгодженість із характером та образом.

Якісний аналіз різних підходів дозволив нам узагальнити рівні розвитку музично-творчих здібностей і визначити наступні: *низький* (репродуктивний), *середній* (продуктивний) та *високий* (креативний) (табл.1).

Низький (репродуктивний) рівень характеризується відсутністю або слабким інтересом до музично-творчої діяльності, здатністю висловлювати власні враження лише за допомогою педагога, неохочим виконанням творчих завдань, малопродуктивною уявою, слаборозвиненим емоційним відгуком на музику. Для середнього (продуктивного) рівня характерні активність в окремих видах діяльності, зацікавленість музично-творчої діяльністю, але з частим відволіканням, відносно самостійна музично-творча діяльність, проте більш одноманітна. Високий (креативний) рівень: стійкий інтерес до музично-творчої діяльності, її різноманітність, оригінальність мислення, зацікавленість під час виконання творчих завдань, розвинена асоціативно-образна уява, захопленість процесом творчості. Надана характеристика цих рівнів, встановле-

но приналежність вихованців до певного рівня згідно з розробленою нами десятибальною шкалою.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На основі визначених структурних компонентів музично-творчих здібностей дітей (мотиваційно-творчі, слухацько-творчі, вокально-творчі, пластично-творчі, інструментально-творчі) розроблено критерії та показники розвиненості музично-творчих здібностей дітей 6-7 років у позашкільних навчальних закладах. Зокрема: мотиваційно-творчий; емоційно-образний; вокально-творчий; пластично-ритмічний; інструментально-творчий. Кожен критерій має свої показники. Обґрунтовано такі рівні: низький (репродуктивний), середній (продуктивний) та високий (креативний). Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у проведенні експериментального дослідження щодо розвитку та діагностики музично-творчих здібностей дітей у позашкільних навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту» : *чинне законодавство станом на 28 верес. 2017 року*: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛІВОДА А. В., 2017. – 128 с. – (Закони України).
2. Ветлугіна Н. Музичний розвиток дитини / Н. Ветлугіна. – К.: «Музична Україна», 1978. – 255 с.
3. Гуань Ч. Методика формування творчої активності учнів початкової школи в процесі навчально-музичної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00.02 / Чжуань Гуань. – К., 2017. – 229 с.
4. Коваль О. В. Формування музичних здібностей молодших школярів на уроках музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. В. Коваль. – Київ, 2002. – 22 с.
5. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – № 2. – 173 с.
6. Садовенко С. М. Світ фольклору: Український дитячий музичний фольклор як засіб формування музичних здібностей дітей дошкільного віку. Науково-методичний посібник. – К.: КТ «Київська нотна фабрика», 2007. – 332 с.
7. Сидоренко В. Концепти Нової української школи / В. Сидоренко // Методист. – № 5 (травень). – С. 4-17.
8. Сутнісна характеристика музично-творчих здібностей особистості / Сергій Стадник [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/836>

REFERENCES

1. The Act of Ukraine «On education»: current legislation by the state on September 28, 2017: (GENERAL TEXT). – K.: PALYVODA A.V., 2017. – 128 p. (Laws of Ukraine)
2. Vetluhina N. The musical child's development / N. Vetluhina. – K.: «Musical Ukraine», 1978. – 255 p.
3. Huan C. Methodology of formation of the creative activity of primary school pupils in the process of the educational and musical activity : dis. ... PhD : 13. 00.02 / Chzhuan Huan. –

- К, 2017. – 229 p.
4. Koval O. V. The formation of the musical abilities of younger school children at the lessons of Music : dis. ... PhD : 13.00.02 / O. V. Koval. – Kyiv, 2002. – 22 p.
  5. Scientific notes. Series «Psychological and pedagogical sciences» (Nizhyn state University named after Mykola Hohol) / after a general version of Prof. Y. I. Kovalenko. – Nizhyn: NSU named after M. Hohol, 2015. – № 2. – 173 p.
  6. Sadovenko S.M. The world of folklore: Ukrainian child's folklore as means of formation of pre-school children's musical abilities. Scientific and Methodological Guidelines. – K.: KT «Kyiv musical factory», 2007. – 332 p.
  7. Sydorenko V. Concepts of the New Ukrainian school / V. Sydorenko // Methodist. – № 5 (May). – P. 4-17.
  8. Essence description of person's musical and creative abilities / Serhii Stadnyk [electronic resource]. – Access mode: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/836>

The criteria and level assessment of development of musical and creative abilities of 6 and 7-year-old children in out-of-school establishments

L. Nikolaienko

Abstract. The article reveals the importance of the criteria and level assessment of the development of children's musical and creative abilities in musical activity. The criteria and rates of the development of musical and creative abilities of 6 and 7-year-old children in out-of-school establishments are determined. The author reveals the levels of development of musical and creative abilities of 6 and 7-year-old children, taking into account the personality components that determine the structure of pupils' musical and creative abilities. The necessity of experimental research in order to confirm or refute the developed criteria, rates and levels is proved.

Keywords: *the criteria and level assessment, criteria, rates, the levels of development, musical and creative abilities, 6 and 7-year-old children, out-of-school establishments*

Критериально-уровневое оценивание развития музыкально-творческих способностей детей 6-7 лет во внешкольных учреждениях

Л. Николаенко

Аннотация. В статье раскрыто важность критериально-уровневого оценивания развития музыкально-творческих способностей детей в музыкальной деятельности. Определены критерии и показатели развития музыкально-творческих способностей детей 6-7 лет во внешкольных учреждениях. Освещены уровни развития музыкально-творческих способностей детей 6-7 лет с учётом компонентов личности, которые определяют структуру музыкально-творческих способностей воспитанников. Доказана необходимость экспериментального исследования с целью подтверждения или опровержения разработанных критериев, показателей и уровней.

Ключевые слова: *критериально-уровневое оценивание, критерии, показатели, уровни развития, музыкально-творческие способности, дети 6-7 лет, внешкольные учреждения.*